

Олександр ЛИСЕНКО

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО САМОСТІЙНИЦЬКОГО РУХУ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ І СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

У статті досліджено сприйняття українського національно-визвольного руху 1940–1950-х років сучасним українським суспільством. Виділено історичний, правовий та морально-етичний аспекти проблеми. Боротьбу ОУН і УПА окреслено як яскраве історичне явище загальноукраїнського масштабу, що викликає незмінний інтерес фахівців та громадськості. Простежено різні чинники та тенденції формування політики національної пам'яті стосовно українського самостійницького руху.

Ключові слова: Друга світова війна, український самостійницький рух, суспільні дискусії, політика національної пам'яті.

У тематичному полі Другої світової війни немає іншого сегменту, який би в останні чверть століття привертав до себе стільки уваги, довкола якого точилося б стільки дискусій. Пояснювати це тим, що маятник пізнання пішов у зворотній від табуйованої проблематики бік, – буде тільки частиною істини. Очевидно, що вона має непересічне суспільне звучання. При цьому простежується суто історичний, подієвий контекст та пов'язаний з ним науковий дискурс, з одного боку, й сучасний політичний, у якому виокремлюється чинник національної самоідентифікації, перспективи державного будівництва й позиціонування України як суверенної держави, а також політичні технології з виразними елементами історичних інспірацій, – з другого.

Суперечлива органіка українського самостійницького руху воєнної доби проростає у різних сферах функціонування сучасного суспільства, нуртує, не залишає байдужим навіть далеких від історії та політології людей. Тому кожен крок науковців, лідерів політичного і громадського життя викликає бурхливі рефлексії, поляризацію соціуму.

Усвідомлюючи неможливість в одній статті хоча б більш-менш виразно позначити основні складові цього широкого питання, спробуємо зупинитися на найважливіших.

Напевно, варто почати з однієї методологічної зауваги. Типовою помилкою учасників дискусій, у центрі яких перебуває український національно-визвольний рух у різні його періоди, слід вважати те, що, як правило, у ньому не виокремлюється багато його іманентних рис, що мають різну природу: ідеологічну, політичну, суто історичну, економічну, соціальну, правову, ментальну, моральну та інші. Недиференційований підхід до аналізу цього багатомірного явища перетворює це заняття на змагання софістів з цілком схоластичними процедурами й відповідними результатами.

У зв'язку з цим хотілося б зосередитися на кількох сюжетах.

Перший – історичні аспекти.

Осмислюючи феноменологію українського самостійницького руху 40-х років, слід визнати, що це було масове і загальноукраїнське явище. Спроби штучно звести його до діяльності ОУН та УПА і замкнути в тісних регіональних рамках видаються тенденційними і далекими від розуміння його справжніх мотивацій, рушіїв, соціальної бази, очікувань і розчарувань.

Відомо, як уперто і довго більшовицькі ідеологи “підтягували за вуха” цифру загальної кількості “червоних партизанів”, що політичним рішенням М. Хрущова зроста до фантастичної 501 тис. осіб. Але і серед тих 230 тис. “народних месників”, участь яких документально зафіксована, далеко не всі були задіяні в партизанських акціях.

Не применшуючи місця і ролі радянського руху Опору, спробуємо зіставити його сили з кількістю тих, хто боровся за суверенну Українську державу. У доповідній записці наркома внутрішніх справ СРСР Л. Берії на адресу ДКО, РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 10 квітня 1945 р. зазначено, що за 13 місяців (лютий 1944 р. – березень 1945 р.) в ході 11 357 чекістсько-військових операцій було вбито 81 470 і захоплено живими 83 902 учасника підпільно-партизанського руху, з’явилося з повинною 62 685 “бандитів і тих, хто ухилявся від служби в Червоній армії”. Якщо припустити, що в останній цифрі близько половини – це українські самостійники (у щомісячних звітах подається таке співвідношення цих двох категорій), то вийдемо на загальну кількість – 195 тис. осіб. Однак слід пам’ятати, що йдеться лише про 13 місяців. Крім того, до цього числа не потрапили ті, хто продовжував боротьбу¹.

За 14 місяців (до кінця 1945 р.) в результаті 12 925 чекістсько-військових операцій втрати підпільників та повстанців становили 87 886 убитих та 91 335 полонених, а ще близько 34 тис. з’явилися до радянських органів з повинною, що дає в сумі 213 тис. осіб².

З лютого 1944 р. до 15 червня 1945 р. вбито 91 818, захоплено живими 95 565, з’явилися з повинною 71 284 “бандити” і тих, хто ухилявся від служби в Червоній армії³.

До 1 вересня ці дані мали такий вигляд: вбито – 96 160, захоплено живими – 101 984, з’явилися з повинною – 88 400 “бандитів” і тих, хто ухилявся від служби в Червоній армії⁴. Отже, загальна кількість тих, кого могли фізично поразити радянські “силові” структури, перевищує 240 тис. Скільки повстанців залишилося в лісах, рейдувало (і зрештою осіло в сусідніх країнах), померли від ран і контузій та поховано своїми, залишається невідомо. За роки війни, за даними В. Вериги, жертвами німецьких, румунських спецслужб, польського підпілля, радянських партизанів стало не менше 5 тис. оунівців. Чимало українців упродовж якогось часу перебували в лавах борців за УССД, а потім з різних причин залишали їх (виїзд на роботи до Німеччини, особисті мотиви, колаборація тощо). Отже, встановлення більш-менш вірогідної цифри, що ілюструвала б масштаби цього явища, – ще попереду. Однак існують всі підстави для того, щоб стверджувати: це був не інспірований зовнішніми

¹ Державний архів Російської Федерації. – Ф. 9401. – Оп. 2. – Спр. 94. – Арк. 388–392.

² Там само. – Спр. 96. – Арк. 75.

³ Там само. – Спр. 97. – Арк. 13–16.

⁴ Там само. – Спр. 99. – Арк. 159.

силами, а органічний національний визвольний рух проти будь-яких займанців, що охопив значну територію України і мав своїх adeptів у всіх її регіонах.

Ще раз слід акцентувати на тому, що в жодному програмному чи пропагандистському документі ОУН ніколи не йшлося про боротьбу за суверенітет тільки Західної, а лише всієї України. За всіх негативних моментів (об'єктивно несприятлива ситуація, відсутність надійних союзників, незрілість політикуму, який брав на себе репрезентацію інтересів народу, низька політична культура, захоплення радикальними і насильницькими методами, розв'язання нагальних проблем тощо) це не применшує його місця і ролі у вітчизняній історії та колективній пам'яті як видатного, багато в чому унікального явища, в якому в концентрованому вигляді віддзеркалюються внутрішня потенція українського народу, невмируще прагнення до свободи, суверенітету і незалежності, самовідданість у боротьбі за свої природні права.

Все це слугує міцною основою для офіційної легітимації і позиціонування українського самостійницького руху воєнної доби як складової нашого минулого, що заслуговує на системні дослідження, популяризацію і меморалізацію нарівні з усіма іншими сторінками вітчизняної історії.

Юридичні аспекти

До найскладніших належать правові аспекти оцінки українського самостійницького руху воєнної доби. У загальних обрисах ця проблема нерідко зводиться до апологетики легітимності цього явища чи, навпаки, переведення його в кримінальну площину.

Це питання має кілька рівнів. У міжнародному праві існують дефініція національно-визвольних рухів і низка параметрів, за якими той чи інший суспільно-політичний рух набуває такого статусу. Отже, для початку слід накласти цю формально-юридичну матрицю на події, пов'язані з боротьбою українських військово-політичних формацій за Українську Суверенну Соборну Державу.

Другою частиною цієї проблеми є, по-перше, точне з'ясування юридичних кваліфікацій, що застосовувалися до українського національно-визвольного руху німецькою та радянською державами у 30–40-і роки ХХ ст., по-друге, обґрунтування повної наукової некоректності їх використання для сучасних характеристик цього явища; по-третє, вироблення підходів до його адекватної юридичної оцінки в законодавчих актах незалежної України. Лише закріплені в нормативно-правових документах аргументовані дефініції можуть покласти край жонглюванню термінами, спекуляціями й електоральними політтехнологіями на цьому ґрунті, якими донедавна позмінно “бавилися” різні політичні сили. Цілком очевидно, що ця робота має базуватися на широких асоціаціях з історичними прецедентами й аналогами у світовій історії, досвіді інших держав, що просунулися в цьому напрямі набагато далі.

Третя частина цього сегменту охоплює аспекти національної безпеки. Не лише фахівці та політики відчувають, як з тієї чи іншої нагоди, або випадкового приводу в деяких країнах спалахує хвилеподібна “зацікавленість” цією тематикою. Як правило, інспірують її певні радикальні сили, які різко й однозначно негативно характеризують діяльність ОУН та УПА, вириваючи з загального контексту суто негативні епізоди, гіпертрофуючи їх та екстраполюючи на весь національно-визвольний рух. Такі акції збуджують світову громадську думку, дискредитують українське суспільство як недемократичне, прагнуть перекласти на українців виняткову відповідальність за характер збройного політичного й міжнаціонального протистояння.

У зв'язку з цим постає нагальна необхідність чітко визначитися з тим, наскільки придатними для оцінки дій українських націоналістів є юридичні дефініції “тероризм”, “етнічні чистки”, “етноцид”, “геноцид”. При цьому слід змоделювати всі юридичні, економічні, політичні, соціальні, морально-психологічні наслідки закріплення таких визначень у відповідних нормативно-правових актах. Крім того, це є важливим з огляду на те, що деякі зовнішні і внутрішні чинники намагаються екстраполювати воєнні злочини, скоєні окремими учасниками підпільно-повстанської боротьби на всю ОУН чи УПА, а, отже, і на визвольний рух в цілому. Радянська “Феміда” зробила максимум можливого, аби виявити і покарати всіх причетних до таких злочинів. Однак найвища міжнародна судова інстанція – Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі 1946 р., – ухвали якого багато в чому визначалися позицією радянської делегації, не зарахував ОУН та УПА до злочинних організацій. Цей факт має стати одним з наріжних каменів правової оцінки діяльності ОУН та УПА в період Другої світової війни.

Нарешті, остання частина проблеми полягає в тому, щоб закріпити в законах сучасної Української держави правовий статус учасників національно-визвольного руху та відповідні йому соціальні гарантії та преференції. На наше переконання, ототожнення статусу учасників радянського руху Опору і українського самостійницького руху є спробою недолугого компромісу, завдяки якому відбувається підміна понять. Чи не діаметрально протилежні, ворогуючі учасники світової війни втискуються в об'єднане поняття “рух Опору”, що розмиває саму природу, сутність і політичне спрямування визвольних змагань воєнної доби. Продиктовану умовами недавньої дійсності, цю спробу слід визнати невдалою і відмовитися від неї, як і від пропозицій поєднати у Дні партизанської слави (22 вересня) спільне відзначення і вшанування “червоних народних месників” та учасників українського самостійницького руху.

У цьому ж ключі слід вести дебати про статус учасників боротьби за суверенну Українську державу. Йдеться насамперед про статус “воюючої сторони”, який мають реально організовані спільноти, що перебувають у стані війни одна з одною і визнаються міжнародним правом. Такими є найперше воюючі між собою держави, у відносинах між якими діють не правила мирного співіснування, а правила ведення війни. До “воюючої сторони” належить також повстала або воююча сторона в процесі національно-визвольного руху чи громадянської війни.

Аргументи на користь того, що український самостійницький рух періоду Другої світової війни за всіма основними параметрами підпадає під цю дефініцію, викладені автором у спільній з Д. Веденєвим статті⁵.

Від виникнення Організації українських націоналістів у 1929 р. головним постулатом її програмних документів виступала ідея відродження незалежної Української держави, а кардинальні зміни програмних настанов ОУН(Б) у серпні 1943 р. засвідчили її намір будувати суверенну, демократичну, соціально-орієнтовану державу, здатну забезпечити широкі громадянські права всім членам суспільства без огляду на національність людини. Створена з ініціативи бандерівців улітку 1944 р. Українська головна визвольна рада розглядалася як надпартійний орган, покликаний консолідувати українську спільноту в інтересах незалежного державотворення.

⁵ *Веденєв Д.* Військово-політична діяльність ОУН та УПА у світлі норм міжнародного гуманітарного права / Д. Веденєв, О. Лисенко // Український історичний журнал. – 2007. – № 3. – С. 46–66.

Не заперечуючи ситуативної співпраці ОУН з німецькими спецслужбами, водночас не слід ігнорувати той факт, що УПА взяла участь у протистоянні з нацистськими загарбниками. У численних розвідувальних документах радянського партизанського руху часто зустрічаємо констатації, що УПА є серйозною бойовою силою, веде збройну боротьбу з німцями. Неодноразово відбувалися переговори “червоних” партизанів з повстанцями про нейтралітет і можливу взаємодію. Більше того, у директиві оргбюро ЦК КП(б)У (березень 1943 р.) командуванню партизанських загонів рекомендувалося не вести бойових дій проти повстанців; з цього ж документа було вилучено тезу про доцільність координації антинімецьких дій “народних месників” з вояками УПА⁶.

Повертаючись до суголосності основних властивостей, змісту і спрямування українського національно-визвольного руху з критеріями, прописаними у Женевській конвенції 1949 р. стосовно статусу “воюючої сторони”, слід конкретизувати ці положення.

Оунівська нелегальна мережа охоплювала значну частину України, а українські повстанці контролювали великі ареали Львівської, Станіславівської, Дрогобицької, Волинської, Тернопільської, Ровенської та інших областей (хоча на різних часових відрізках вони істотно зміщувались). Лісові та гірські райони Галичини, Волині, Полісся й Поділля на тривалі періоди повністю випадали з-під влади німецької адміністрації і радянського режиму. При цьому йдеться не просто про військову присутність, а про наявність адміністративного апарату, який виконував (наскільки це дозволяли тогочасні обставини) функції державного управління (згадаймо, хоча б “Колківську республіку”).

30 червня 1941 р. ОУН(Б) проголосила у Львові Акт відновлення Української держави. Попри те, що німці спробували дезавуювати цей Акт і мінімізувати його резонанс, це їм не вдалося. Упродовж двох років бандерівська мережа діяла в руслі цього документа, а в багатьох населених пунктах відзначалися річниця цієї події. У першій половині 1941 р. національно свідомо громадськість активно творила місцеві органи самоврядування, розбудовувала культурні інституції та національні форми самоорганізації. Лише масовий терор нацистів пригальмував цей процес, але не зміг його повністю зупинити. Фактично дію Акту ніхто не призупиняв і тоді, коли німецько-радянський фронт перемістився на захід, і в повоєнний період.

Збройні формування самостійницького спрямування, особливо Українська повстанська армія, виступили як добре організована (хоча й значно гірше матеріально забезпечена порівняно зі своїми супротивниками) збройна сила. У бойовій діяльності УПА поєднувалися як форми і засоби, притаманні регулярній армії, так і методи партизанської боротьби.

Нарешті, радянський уряд фактично визнав ОУН і УПА, адресуючи їм у середині та другій половині 40-х років неодноразові звернення і визнаючи їх серйозним військово-політичним чинником.

Українська держава прямує до формування офіційної позиції щодо діяльності ОУН та УПА, вбачаючи у цьому важливий крок до досягнення злагоди у суспільстві. Згідно з п.16 ст. 6 Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” вояки УПА, які брали участь у бойових діях проти нацистів, не скоїли військових злочинів і реабілітовані відповідно до чинного законодавства, визнаються учасниками бойових дій. Важливо, що Закон чітко поширив на учасників

⁶ Шевченко В. Мирова, народная, отечественная... / В. Шевченко // День. – 2006. – 5 мая.

самостійницького руху принцип індивідуальної правової відповідальності, який є одним з “наріжних каменів” юриспруденції.

Оскільки нині дискутується питання про рівень заангажованості цивільного населення України в боротьбу за УССД, не зайвим буде порушити питання про ступінь участі мешканців Західної України (а фактично – і вихідців з інших регіонів України та СРСР, частка яких в окремих формуваннях УПА сягала 20–40%, за визнанням тієї ж радянської партизанської розвідки) в антирадянському русі. Командувач Групи УПА “Захід” О. Луцький свідчив, що до 15% особового складу цього з’єднання становили “східняки”⁷.

Існує одна юридична колізія, що експлуатується як “неподолання” перешкода на шляху визнання ООН і УПА та інших військово-політичних інституцій самостійницького спрямування “воюючою стороною”. Це – проблема визнання її “військовою стороною” третіми державами або міжнародним співтовариством у цілому. Оскільки вона вирішується щодо кожного такого випадку окремо, слід висловити з цього приводу таку думку. Неможливо уявити, щоб дві тоталітарні держави – СРСР та Німеччина, які розтоптали всі наявні норми міжнародного права, виявили поступливість у такому питанні. Союзники СРСР по Антигітлерівській коаліції діяли в руслі прагматичної “реальної політики” й, опікуючись новим устроєм повоєнного світу, виявляли байдужість до таких “дрібниць”, які могли драгувати “Дядька Джо”. Враховуючи відомі моменти, складно розраховувати, що в сучасних Росії, Румунії, Угорщині, Польщі, Чехії чи Словаччині з ентузіазмом сприймуть цю ідею.

Але за наявної політичної волі Україна може позитивно трактувати це питання спочатку на рівні внутрішнього законодавства, попри можливу негативну реакцію сусідів. Є багато речей, що викликають запитання у громадян України, але їх сусідів це мало бентежить, коли вони ухвалюють щось подібне у своїх країнах.

Моральні аспекти

Кожна зі сторін, які були задіяні у Другій світовій війні, сповідували власні цінності й етичні орієнтири. У регулярних збройних силах ці установки закріплювалися у дисциплінарних статутах, у нерегулярних формуваннях існували зафіксовані й неписані норми поведінки, обов’язкові для їх членів. Для українських націоналістів такими постулатом був “Декалог”, а також різні накази, інструкції, спрямовані на унормування повсякденних моделей поведінки підпільників та повстанців. Ці “кодекси честі” були обов’язковими для виконання, а за їх порушення передбачалися різні види покарань.

Водночас війна, як правило, істотно змінює узвичаєне ставлення до норм юридичних і моральних. Факт війни різко девальвує значення і роль закону, знижує поріг відповідальності за низку вчинків, які у мирний час цілком підпадали б під покарання. Та найголовніше – війна робить буденним насильство як основний засіб її ведення і смерть як невідворотний результат його застосування.

Писані й неписані закони/правила війни створюють своєрідні маркери, порушення яких зумовлює відповідальність. Уперше спробу їх формулювання зробили автори Гаазьких (1899 і 1907 рр.) та Женевських (1949) конвенцій, а практично застосували організатори судових процесів над військовими злочинцями після Другої світової війни у Нюрнберзі й Токіо.

Однак реалії Другої світової перекреслили всі уявлення про добро і зло, змістивши межу між ними на поле політичної доцільності, корпоративних рацій та індивідуальної волі. Війна абсолютизувала вбивство, інструменталізувала його, надала йому

⁷ Архів УСБУ в Івано-Франківській обл. – Спр. 32518. – Арк. 71.

технологічного характеру. Жодна воююча сторона не може вважати бодай частково незаплямованим свій мундир надмірним насильством і жорстокістю, знущанням над військовими і цивільними бранцями, мирним населенням.

Тут замало часу, аби перелічити бодай головні злочини нацистів на окупованій території європейських держав і України зокрема. У Червоній армії за роки війни близько 960 тис. військовополонених були покарані за різні дисциплінарні й кримінальні правопорушення.

Непоступливість і радикалізм частини керівництва українського самостійницького руху також спричинили хвилю насильства проти “чужих” і “своїх”.

Насильство ніколи не буває невмотивованим. Та жодні ідеї чи політичні імперативи неспроможні виправдати етнічні чистки, терористичні акції проти цивільного населення, особливу жорстокість та знущання над військовополоненими. Інколи можна почути як виправдання: то ж була, по суті, громадянська війна. Але це не є виправданням надмірної жорстокості. Лише цілковито відмовившись від історичного нарцисизму, ми зможемо реконструювати війну у всіх її високих та відразливих проявах, з'ясувати справжній градус військово-політичного протистояння, простежити часто невловиму грань між політичним радикалізмом, бездумною виконавською дисципліною та цілковито некерованими первісними рефлексами і навіть психічними збоченнями.

Почуття провини і потреба каяття, — це не кон'юнктурна потреба, а природний стан людини, що керується власним сумлінням. Суспільство без такої якості не дистанціюється від первісної спільноти, пронизаної страхом та оборонно-агресивною стратегією поведінки. Форми спокутування спільних провин є настільки різноманітними, що дають змогу уникнути однобічного приниження й упослідження окремих груп та суспільства в цілому. Натомість ця властивість не тільки засвідчує цивілізаційну відповідальність, а й дає право на очікування синхронних дій з боку опозиційних акторів.

Політика пам'яті

Пам'ятева ситуація довкола українського самостійницького руху характеризується наявністю різних чинників і тенденцій. Насамперед вони пов'язані з суттєвими регіональними відмінностями у сприйнятті цього явища. За даними соціологічних опитувань, і в дефініціях, і у ставленні до нього мешканці західних і правобережних областей кардинально відрізняються від південних і східних. Це твердження було б банальною констатацією, коли б не одна обставина. Стрибокподібний розвиток суспільно-політичних процесів в Україні, революційні потрясіння об'єктивно сприяють актуалізації проблеми національно-визвольного руху, стимулюють національну самоідентифікацію, пробуджують зацікавленість історією, виводять український націоналізм з дискримінованого статусу. Іншими словами, не тільки в Західній Україні, а й у всіх інших куточках держави формується нова генерація громадян, яка усвідомлює наступність визвольних змагань, збройних традицій, національно-демократичної, державницької ідеології. Тому зовсім не випадково, що націоналістичне за походженням вітання “Слава Україні! Героям слава!” стало чи не найпоширенішим, разом з виконанням гімну України, під час неофіційних зібрань (стихійних мітингів, і навіть спортивних змагань) проявом патріотизму. А той факт, що цей феномен поширився на значну частину російськомовного і російського за походженням населення України, лише підтверджує тенденцію у творенні нової ідентичності та нової моделі колективної пам'яті, особливо у молоді.

Проте держава продовжує відставати у комеморативній політиці від запитів суспільства. Замість того, щоб генерувати перспективний курс на інкорпорацію в пам'яттеву матрицю виважених, цілком визначених кластерів, пов'язаних зі склад-

ними епізодами нашої історії, вона вдається у інші крайнощі. Перетворивши проблеми ОУН та УПА в зону застосування електоральних технологій, деякі політичні сили замість того, щоб пропонувати суспільству проривні економічні і соціальні програми, експлуатують болісні точки минулого, налаштовують громадян з різними світоглядними установками вороже стосовно опонентів, та заради скороминучих дивідендів руйнують і без того неміцні підвалини державності. До яких наслідків це спричинило, – можемо бачити сьогодні.

У такій делікатній сфері, як комемораційна політика і практика, слід діяти дуже обережно, поступово і послідовно. Враховуючи ментальну строкатість в сучасній Україні, її лідери мають виявляти твердість у реалізації основоположних засад нації- і державотворення, надати політиці пам'яті не захисних, і оборонних, а активних форм, освоїти сучасні інструменти впливу не тільки на українське суспільство, а й на світову спільноту. Іншого способу примусити поважати нашу позицію і зважати на неї – не існує. Нинішня ситуація демонструє слабкість держави, незрілість громадянських інститутів, оскільки зовнішні сили нав'язують світовій громадськості і частині наших співвітчизників такі уявлення про наше минуле, які не тільки відверто деформують і фальшують справжній стан речей, а й принижують український народ, закріплюючи за ним стереотип упослідженого, недемократичного, некультурного й безвідповідального.

Немає сумнівів, що вітчизняні історики усвідомлюють власну місію в розрізі цієї складної наукової і суспільної проблеми.

Александр Лысенко. Феноменология украинского освободительного движения периода Второй мировой войны сквозь призму политики памяти и общественно-политической жизни

Предметом исследования автора является восприятие украинского национально-освободительного движения 1940–1950-х годов современным украинским обществом. Выделены исторический, правовой и морально-этический аспекты проблемы. Борьба ОУН и УПА охарактеризована как яркое историческое явление всеукраинского масштаба, которое вызывает неизменный интерес специалистов и общественности. Проанализированы различные факторы и тенденции формирования политики национальной памяти относительно украинского освободительного движения.

Ключевые слова: Вторая мировая война, украинское национально-освободительное движение, общественные дискуссии, политика национальной памяти.

Alexander Lysenko. The phenomenology of the Ukrainian independence movement in the Second World War in light of the politics of memory and social-political life

In the article the perception of Ukrainian national-liberation movement by contemporary Ukrainian society it was found out. The historical, legal, moral and ethical aspects of the problem were distinguished. The fight of OUN and UPA was described as an vivid historical phenomenon of all-Ukrainian scale, that evokes abiding interest of the experts and the public. The various factors and tendencies creation of the politics of the national memory concerning Ukrainian independence movement were retraced.

Key words: the Second World War, Ukrainian independence movement, public debates, politics of the national memory.